

A két világháború közötti várostörténethez alkotott érdekes és értékes adalékot Antal Tamás, az SZTE Állam- és Jogtudományi Karának adjunktusa, midőn kismonográfiát tett közzé Hódmezővásárhelyi törvényhatósági közigazgatásáról a Csongrád Megyei Levéltár újabb kiadványaként 2010-ben. A Hódmezővásárhelyi Önkormányzatának támogatásával létrejött kötet szerzője haladó módon, viszonylagos teljességre törekvő részletességgel szándékozta bemutatni az 1919 és 1944 közti magyar városigazgatás negyed évszázadnyi intézménytörténetét egy konkrét törvényhatósági jogú város példáján. A forráspublikációt is közreadó mű a témakifejtés és a kutatás módszertanát s a tartalmát tekintve elsődlegesen közjogtörténeti jellegű ugyan, de hasznosítható ismereteket nyújt mindazok számára, akik a Horthy-korszakkal vagy Vásárhely 20. századi történetével egyéb szempontokból foglalkoznak.

A szerző – más könyveihez hasonlóan – a forrásanyagát főként levéltári kútfőkre alapozta azért, hogy a legtöbb névumot tárhassa az olvasók elé. Ehhez a törvényhatósági bizottsági jegyzőkönyvek és a szabályrendeletek mellett a főjegyzői tanácsi (később polgármesteri) ügyosztály archivált iratait, a korabeli vásárhelyi lapokat és az 1929. évi közigazgatási rendezéssel kapcsolatos dokumentumokat használta fel. A kötetet tematikai gazdagság jellemzi; szövege olvasható és követhető nem jogtörténeteseknek is.

Az első fejezet előbb egy tudománytörténeti bevezetést tartalmaz, amelyben a vizsgált korszak legfontosabb, a magyar közigazgatással foglalkozó tudósainak seрге szemléje tekinthető át. Közülük a pozitívista jogtudományi irányzatot képviselő Kmety Károly (1863–1929) éppen Vásárhely szülőtte volt. A fejezet későbbi részéből megismerhető az 1929-ig terjedő, sajátosan magyar közjogi provizórium, amely abban öltött testet, hogy a világháborút és a trianoni békeszerződést követően a magyarországi területi-törvényhatósági közigazgatás nemcsak jogi megújuláson nem ment keresztül,

KÖNYVISMERTETÉS

Antal Tamás: Hódmezővásárhelyi törvényhatósága (1919-1944) Fejezetek a magyar városigazgatás történetéből címmű munkájáról

de még a városi-vármegyei tisztújításokat s a törvényhatósági bizottsági tagválasztásokat sem tartották meg: a hazai városigazgatás a jobbára még 1914 előtt választott tisztségviselőkkel és bizottsági tagokkal működött tovább.

Az átható reform csak az 1929. évi (harmadik) köztörvényhatósági törvénnyel és annak végrehajtási rendeleteivel valósult meg. A szerző ennek jellemzőit részben Kun Béla (1878–1954) nyomán s beszédei által mutatja be. (Itt jegyezzük meg, hogy Vásárhely említett nemzet- és országgyűlési képviselőjének halálozási dátumát az egyik lábjegyzet hibásan tartalmazza.) A könyvben önállóan összegzi a honi városok két világháború közötti joghelyzetét és törekvéseit is – főként a tekintetben, hogy minden erőfeszítésük ellenére sem alkotott az országgyűlés 1937-ig egy, kizárólag csak rájuk vonatkozó ágazati törvényt, s az akkor elfogadott városfejlesztési törvénycikket sem lehetett érdemben végrehajtani.

A kismonográfia leglényegesebb része a hódmezővásárhelyi közigazgatás bemutatása. Először egy történeti ívet olvashatunk arról, milyen kérdésekkel s kihívásokkal szembesült a vásárhelyi törvényhatósági bizottság és a városvezetés az 1919/20. évi közjogi reformok után, majd a gazdasági világlágyulás alatt. Benne kiemelés érdemel a törvényhatóság szervezési szabályrendeletének kálváriája; az a korra jellemző történet, amely során végül az időszak végéig sem sikerült a város új szervezeti és működési rendjét megalkotni annak ellenére, hogy a főispánok által is sürgetett ügy mindvégig napirenden szerepelt. A könyv tartalmaz egy terjedelmes, ide kötődő forrásközlést, amely Vásárhely 1928-ban egységes szerkezetbe foglalt, de eredetileg még 1913-ból való s újabb hiányában továbbhasznált – eddig még nem publikált – szervezeti szabályrendeletét teszi közzé. E jogforrás keletkezésének körülményeit ugyancsak feltárta a szerző, amelyet a Hódmezővásárhelyi Szeremlei Társaság 2010-re szóló évkönyvében, tanulmányi formában, külön is részletezett.

Mivel a vizsgált korszakot az 1929. évi XXX. tc. jól érzékelhetően két periódusra osztotta, a szerző figyelmet fordított az azt megelőző s az azt követő jogi normák eltéréseire is. Ezzel együtt a közigazgatási intézmények bemutatása a könyvben két főtypusban történik. Az elsősben az önkormányzati testületi szervek: a törvényhatósági bizottság, a törvényhatósági kisgyűlés, a városi tanács s annak ügyosztályai, valamint a csak részben önkormányzati természetű közigazgatási bizottság jellemzőinek részletekbe menő ismertetése olvasható. A jegyzetek a kapcsolódó miniszteri rendeleteket

és a vásárhelyi szervek által hozott konkrét határozatok, iratok számát e fejezetben is kiegészítőleg tartalmazzák. Talán érdemesebb lett volna a városi árvaszéki és e helyütt tárgyalni, mivel az árvaszéki ülnökök a gyakorlatban testületet alkottak, s e fórum a városi tanáccsal volt egyenrangú szervezeti szinten 1929-ig.

A városigazgatás főbb aktorainak másik típusát az egyszemélyi szervek jelentették: a polgármester, a főjegyző, az aljegyzők, a tisztii fő- és alügyész, a főszámvevő és a számvevők, az adóhivatalt vezető tanácsnok s az adótisztek, valamint a községi bírósági, az árvaszéki ülnökök, az anyakönyvvezetők, a főlevéltárnok, a tűzoltó főparancsnok, illetve 1919-ig a rendőrfőkapitány. E szervek s hivatalaik feladat- és hatáskörét szintén bemutatja a szerző, míg a főispán mint a törvényhatóságokba decentralizált kormányzati tisztségviselővel – miután valójában de jure nem törvényhatósági, hanem ahhoz rendelt központi közigazgatási szerv volt az „adminisztratív gyámkodásnak” nevezett jelenség keretében – csak érintőlegesen foglalkozik. Hódmezővásárhely főispánjairól egyébként Varsányi Attila írt a közelmúltban értékes doktori értekezést.

A monográfia utolsó előtti fejezete a vásárhelyi szabályrendelet-alkotás e korszakra vonatkozó eredményeiből tartalmaz változatot. Ebben elkülönülve találhatók meg a törvényhatósági (városi) rendszertel, a helyi adókkal és közpénzügyekkel, az állattartással és az állategészségüggyel, valamint a piacokkal és a kereskedelemmel összefüggő statútumok az előzményeikre történő utalással együtt. Ezen oldalak a város mindennapjaiba engednek rendhagyó bepillantást a közfürdő működtetésétől a hirdetési szabályok és a piaci áruforgalom klauzuláin át az 1928-ig legális bordélyházak üzemeltetéséig.

A záró fejezet és a szerzői konklúziók után a fentebb ismertetett jogintézményeket egy tisztségviselői archontológia egészíti ki a helytörténet menél hitelesebb szolgálatában.

Minden érdeklődőnek jó szívvvel ajánljuk e könyvet, amely a Blazovich László és Biernacki Karol szerkesztette *Dél-alföldi évszázadok* levéltári sorozat 27. kiadványaként jelent meg Szegeden 2010-ben. A benne kifejtett ismeretek összegzése a szerző Novi Sadon kiadott, *A Hundred Years of Public Law in Hungary (1890–1990): Studies on the Modern Hungarian Constitution and Legal History* című tanulmánykötetében angol nyelven is megjelent 2012-ben.

Dr. Balogh Elemér
egyetemi tanár